

กรอบแนวคิดและทิศทางของแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม

พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙

บทนำ

หลักการและเหตุผล

การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยอย่างรวดเร็วในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ส่งผลให้ประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศผู้นำด้านเศรษฐกิจและหุ้นส่วนด้านการพัฒนาในภูมิภาคอาเซียน อย่างไรก็ตาม การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศยังคงต้องอาศัยทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญในการผลิต และผลจากการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ทำให้ชุมชนเมืองมีการขยายตัว มีการเจริญเติบโตของภาคอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยว ส่งผลให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเกินศักยภาพในการรองรับของระบบนิเวศ ซึ่งจะเห็นได้จากการที่ทรัพยากรธรรมชาติขาดความอุดมสมบูรณ์ สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพเสื่อมโทรมอย่างต่อเนื่อง และทำให้เกิดผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชน ภาครัฐจึงควรให้ความสำคัญต่อการดำเนินการตามนโยบาย มาตรการ และกลไกด้านการบริหารจัดการให้เป็นไปตามหลักการการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยสร้างความสมดุลในการพัฒนาทั้ง ๓ มิติ คือ มิติเศรษฐกิจ มิติสังคม และมิติสิ่งแวดล้อม ที่มุ่งเน้นให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจในระดับที่เหมาะสม มีเสถียรภาพมีการกระจายการพัฒนา การกระจายรายได้ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และสร้างฐานทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้มั่นคง

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) ในฐานะหน่วยงานหลักในการจัดทำนโยบายและแผนการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยเพื่อนำเสนอต่อคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ และคณะรัฐมนตรี พิจารณาดำเนินการตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ โดยที่ผ่านมามีการดำเนินการในเรื่องต่างๆ ได้แก่ การจัดทำนโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๕๙ ซึ่งเป็นกรอบการบริหารจัดการในระยะยาว (๒๐ ปี) และการจัดทำแผนปฏิบัติการที่เรียกว่า “แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม” ซึ่งเป็นแผนในระยะกลาง (๕ ปี) เพื่อขับเคลื่อนนโยบายและแผนฯ ในแต่ละช่วงเวลา และใช้เป็นกรอบในการดำเนินงานของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่สอดคล้องกับสถานการณ์และประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้นๆ โดยปัจจุบันอยู่ในช่วงระยะของการใช้แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔ ที่สอดคล้องกับช่วงระยะเวลาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔) ซึ่งระยะเวลาของแผนฯ จะสิ้นสุดในปีหน้า ดังนั้น เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการดำเนินงาน สผ. จึงจัดให้มีกระบวนการยก (ร่าง) แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมฉบับใหม่ขึ้น เพื่อใช้ในระยะเวลา ๕ ปีข้างหน้า ซึ่งมีขั้นตอนการจัดทำแผนฯ (ดังแสดงใน

แผนภูมิที่ ๑) โดยได้นำกรอบและทิศทางการพัฒนาในมิติด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙) เป็นแนวทางในการ กำหนดกรอบแนวคิดและทิศทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศ เพื่อให้มีความสอดคล้อง และมีทิศทางการพัฒนาเป็นแนวทางเดียวกัน

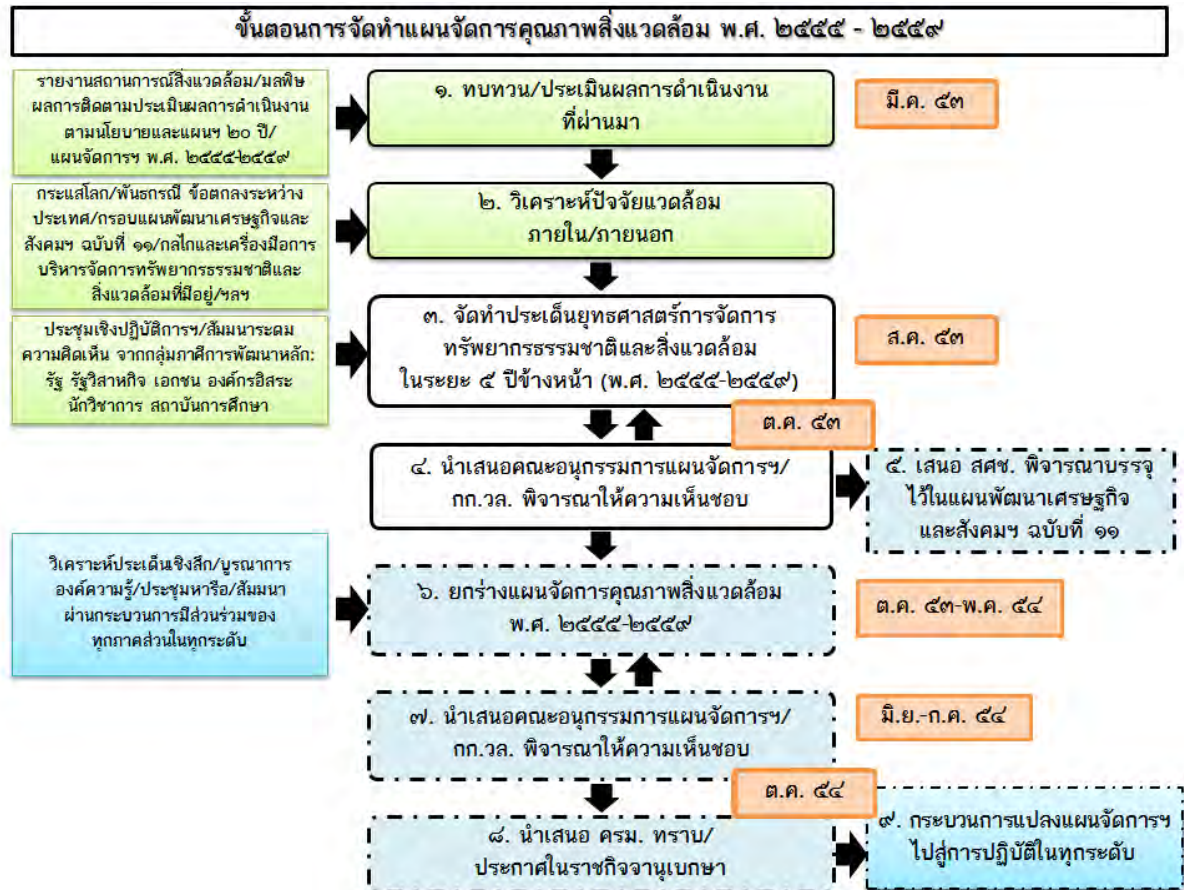
จากการพิจารณาบททวนการดำเนินงานที่ผ่านมา ได้แก่ นโยบายและแผนการส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๕๙ การขับเคลื่อนการดำเนินงานตามแผน จัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔ และผลการศึกษารวบรวมสถานการณ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย รวมทั้งผลการประเมินปัจจัยแวดล้อมภายในและ ภายนอกที่มีต่อการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยในปัจจุบัน และใน ระยะ ๕ ปีข้างหน้า ที่ได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับภาคีการพัฒนา เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๕๓ การประชุมเชิงปฏิบัติการในกลุ่มย่อย (Focus group) ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เมื่อวันที่ ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๕๓ และการประชุมเชิงปฏิบัติการในกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ เมื่อวันที่ ๒ สิงหาคม ๒๕๕๓ ซึ่งนำผลที่ได้มาประมวล และกำหนดกรอบและทิศทางในการยก (ร่าง) ประเด็นยุทธศาสตร์การจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยในระยะ ๕ ปีข้างหน้า (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙) ที่ สอดคล้องกับปัจจัยแวดล้อมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสถานการณ์ในระดับภูมิภาค และระดับโลก นอกจากนี้ ได้มีการจัดประชุมสัมมนาเพื่อรับฟังความคิดเห็นในระดับประเทศ ต่อ (ร่าง) กรอบแนวคิด และทิศทางของแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙ เมื่อวันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๕๓

สพ. ได้นำเสนอ (ร่าง) กรอบแนวคิดและทิศทางของแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙ ต่อคณะอนุกรรมการแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม ภายใต้คณะกรรมการ สิ่งแวดล้อมแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๕๓ และคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (กก.วล.) เมื่อวันที่ ๒ ธันวาคม ๒๕๕๓ พิจารณาให้ความเห็นชอบแล้ว และได้ประสานสำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) พิจารณานำประเด็นยุทธศาสตร์การจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙) ภายใต้กรอบแนวคิดและทิศทางของแผนฯ บรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙) ต่อไป ทั้งนี้ เพื่อให้การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ มีการดำเนินงานที่คำนึงถึงมิติด้าน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน

กรอบแนวคิดและทิศทางของแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระยะ ๕ ปีข้างหน้า ที่ผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ จะนำมาใช้เป็นกรอบในการจัดทำ รายละเอียดของแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙ ตามมาตรา ๓๕-๓๖ ของ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ ซึ่งเป็นแผนระยะกลางที่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และท้องถิ่น จะใช้เป็นกรอบในการแปลงไปสู่การ ปฏิบัติต่อไป โดย สพ.จะนำเสนอ (ร่าง) แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙ ที่ผ่าน

กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในทุกระดับตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ เพื่อให้เกิดการยอมรับ และถือเป็นนโยบายสาธารณะ ต่อคณะอนุกรรมการแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม และคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ตามลำดับ เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ ก่อนนำเสนอคณะรัฐมนตรี และลงประกาศในราชกิจจานุเบกษาต่อไป

แผนภูมิที่ ๑ แสดงขั้นตอนการจัดทำแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙

การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ผ่านมา

๑. การดำเนินงานตามแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔

กรอบแนวคิดของแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่เน้นความสมดุล ความพอประมาณ และความมีเหตุผล และสร้างภูมิคุ้มกันให้กับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และใช้แนวทางการจัดการแบบบูรณาการที่สอดคล้องตามระบบนิเวศ (Ecological Approach) ผลมผลสานการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกับการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน รวมทั้งเป็นไปตามกรอบของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔) ซึ่งเน้นเรื่อง การสร้างสังคมที่มีความสุขอย่างยั่งยืน บนรากฐานการพัฒนาของความสมดุลใน ๓ มิติคือ เศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำหรับยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔) ที่เกี่ยวข้องกับบริหารจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคม โดยการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในการอยู่ร่วมกันกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อย่างสันติและเกื้อกูล และยุทธศาสตร์การพัฒนามนุษย์บนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและการสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ซึ่งให้ความสำคัญกับการรักษาฐานทรัพยากร เพื่อรักษาสสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์

แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔ ได้ให้ความสำคัญต่อการแปลงนโยบายระดับชาติ และแผนการบริหารราชการแผ่นดิน (พ.ศ. ๒๕๔๘-๒๕๕๑) ไปสู่แนวทางและมาตรการต่างๆ เพื่อเชื่อมโยงกับแผนปฏิบัติราชการของหน่วยงานในส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมระดับภาค แผนปฏิบัติการเพื่อการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระดับจังหวัด แผนยุทธศาสตร์จังหวัด กลุ่มจังหวัด และแผนพัฒนาท้องถิ่น (ดังแผนภูมิที่ ๒) นอกจากนี้ ยังได้ให้ความสำคัญกับการดำเนินงานตามกลยุทธ์หลัก ๖ กลยุทธ์ ภายใต้แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมฯ คือ (๑) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและสร้างภูมิปัญญาาร่วมของภาคีต่างๆ เพื่อการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (๒) การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของทุกภาคี (๓) การขับเคลื่อนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเชิงรุก (๔) ส่งเสริมการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์ทรัพยากร อย่างเป็นธรรมเพื่อลดความยากจน (๕) ส่งเสริมการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ อย่างสมดุลและยั่งยืน และ (๖) กำกับ ดูแล และฟื้นฟูคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้มีความสมดุลและยั่งยืน

แผนภูมิที่ ๒ แผนภูมิความเชื่อมโยงระหว่างกฎหมาย นโยบายและแผน ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๑.๑ การติดตามการดำเนินงานตามแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม

พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔

ผลการติดตามการดำเนินงานตามแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔ ในช่วงระยะครึ่งเวลาของแผนฯ (พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๒) พบว่า ส่วนราชการทั้งในระดับส่วนกลางและส่วนภูมิภาคมีการแปลงแผนฯ ไปสู่การปฏิบัติทั้ง ๖ กลยุทธ์ และทุกสาขาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่ยังคงมีการดำเนินงานตามมาตรการของแผนฯ เพียง ๘๕ มาตรการ จาก ๑๕๓ มาตรการ เมื่อพิจารณาจากเอกสารงบประมาณ แผนปฏิบัติราชการ ๔ ปี และแผนปฏิบัติราชการประจำปีของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกสังกัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งโครงการพิเศษของรัฐบาล และแผนปฏิบัติการไทยเข้มแข็ง ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๒ พบว่า จำนวนโครงการ/กิจกรรมของหน่วยงานต่างๆ ที่สนับสนุน หรือสอดคล้องตามมาตรการของแผนฯ มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจาก ๑๓๖ โครงการ/กิจกรรม ในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ เป็น ๑๖๔ โครงการ/กิจกรรม ในปี พ.ศ. ๒๕๕๑ และ ๑๙๘ โครงการ/กิจกรรม ในปี พ.ศ. ๒๕๕๒

มาตรการภายใต้แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔
ที่มีการนำไปดำเนินการมากที่สุด ในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้แก่ มาตรการพัฒนาทางเลือกทรัพยากรพลังงานในภาคอุตสาหกรรมและภาคคมนาคมขนส่ง มาตรการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำในภาคการเกษตร และมาตรการจัดการการท่องเที่ยวไม่ให้เกิดการทำลายระบบนิเวศ รวมทั้งวิถีวัฒนธรรมของชุมชนและค่านิยมที่ดีของชุมชน มาตรการส่งเสริมการจัดการน้ำเสีย มลพิษทางอากาศ และเสียง ส่วนในปี พ.ศ. ๒๕๕๑ และ ๒๕๕๒ มาตรการที่มีการดำเนินการมากที่สุด ได้แก่ มาตรการเพิ่มประสิทธิภาพของทุกภาค โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการป้องกันและบรรเทาอุทกภัย มาตรการจัดการการท่องเที่ยวไม่ให้เกิดการทำลายระบบนิเวศ รวมทั้งวิถีวัฒนธรรมของชุมชนและค่านิยมที่ดีของชุมชน และมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมเชิงพาณิชย์ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์จากป่าเศรษฐกิจในพื้นที่ที่มีเอกสารสิทธิถูกต้องตามกฎหมาย มาตรการสนับสนุนการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง และทรัพยากรประมงทะเลโดยชุมชน มาตรการกำกับและควบคุมการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมของแหล่งผลิตทรัพยากรสัตว์น้ำ เพื่อให้ผลผลิตอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานที่สากลยอมรับได้ และมาตรการส่งเสริมการจัดการน้ำเสีย มลพิษทางอากาศ และเสียง

มาตรการภายใต้แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔
ที่ยังไม่มีการนำไปดำเนินการ เช่น การสร้างความสมดุลของการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้พื้นที่ร่วมกัน การสร้างทางเลือกให้ราษฎรและชุมชนในการประกอบอาชีพบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพ การเพิ่มศักยภาพของชุมชนและวิสาหกิจชุมชนในด้านการผลิตและบริการ การค้นหาและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองและชุมชน และต่อยอดให้เป็นองค์ความรู้ในระดับสากล ซึ่งจะได้นำมาวิเคราะห์ ทบทวน ปัญหาและอุปสรรค เพื่อนำมาปรับปรุงแนวทางและวิธีการดำเนินการในระยะต่อไป

- ๑.๒ การดำเนินงานด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ**
ที่ผ่านมา มีการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ ดังนี้
- (๑) โครงการหมู่บ้านป่าไม้แผนใหม่ ตามแนวพระราชดำริเฉลิมพระเกียรติ ๗๒ พรรษา สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ
 - (๒) โครงการเร่งด่วนเพื่อแก้ไขปัญหาการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ของประเทศไทย
 - (๓) โครงการสำรวจและพัฒนาแหล่งน้ำบาดาลเพื่อสนับสนุนระบบน้ำดื่มสะอาดให้กับโรงเรียนทั่วประเทศ
 - (๔) การแก้ไขปัญหาดินเปรี้ยว และดินเค็ม ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

- (๕) คณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติ ได้จัดมอบพื้นที่ที่คณะรัฐมนตรีมีมติให้
จำแนกออกจากป่าไม้ถาวร
- (๖) การจัดทำ (ร่าง) พระราชบัญญัติคณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ
พ.ศ.
- (๗) การทบทวนและปรับปรุงกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง
- (๘) การทบทวนแนวทางการแก้ไขปัญหาการใช้ความเค็มในการเพาะเลี้ยง
สัตว์น้ำ (สัตว์ทะเล) ในพื้นที่น้ำจืด
- (๙) การบูรณาการความร่วมมือในการจัดการและรับมือกับปัญหาไฟป่าและ
หมอกควัน
- (๑๐) การจัดทำกรอบนโยบายและแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหา
ผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพจากการพัฒนาทรัพยากรแร่
- (๑๑) การประยุกต์ใช้การประเมินสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ (Strategic
Environmental Assessment: SEA)
- (๑๒) การพัฒนาการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact
Assessment: EIA)
- (๑๓) การสนับสนุนการนำเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์มาใช้
- (๑๔) การเพิ่มประสิทธิภาพของคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ (กนช.)
และคณะกรรมการลุ่มน้ำ
- (๑๕) การผลักดันให้มีการจัดตั้งองค์การเฉพาะเพื่อทำหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการ
ทรัพยากรชีวภาพ
- (๑๖) การสำรวจการจัดทำฐานข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพในระดับ
ท้องถิ่น
- (๑๗) การจัดทำแผนและพัฒนากลไกในการดำเนินงานด้านการเปลี่ยนแปลง
สภาพภูมิอากาศ
- (๑๘) การเสริมสร้างศักยภาพในการจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อจัดการคุณภาพ
สิ่งแวดล้อมในระดับจังหวัด และการจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อลดและขจัดมลพิษในเขตควบคุมมลพิษ

กรอบแนวคิดและทิศทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในระยะ ๕ ปีข้างหน้า (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙)

การจัดทำประเด็นยุทธศาสตร์เพื่อกำหนดทิศทางของแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙ มีความต่อเนื่องจากกรอบแนวคิดของแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔ กล่าวคือ ยังคงยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในการสร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม บนแนวทางของความพอประมาณ ความมีเหตุผล และใช้องค์ความรู้ทั้งทางวิชาการ และภูมิปัญญาท้องถิ่นประกอบการตัดสินใจ โดยคำนึงถึงความถูกต้องและเป็นธรรม ในการสร้างภูมิคุ้มกันแก่ฐานทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งการประยุกต์ใช้แนวคิดดังกล่าวต้องพิจารณาบริบทการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะบริบทของการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นจากแรงกดดันของกระแสแนวคิดและสถานการณ์ต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ ที่ส่งผลให้การสร้างภูมิคุ้มกันในมิติต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทวีความสำคัญยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ยังต้องพิจารณาถึงเหตุปัจจัยที่ก่อให้เกิดการขาดสมดุลในการพัฒนา และความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ผ่านมา ซึ่งส่งผลให้ต้องเร่งบูรณาการการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ผสมผสานกับการพัฒนาประเทศในด้านอื่นๆ ที่จะนำไปสู่การสร้างสมดุลและการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง รวมถึงให้ความสำคัญต่อบทบาทที่เข้มแข็งขึ้นของภาคประชาชน สหัชชีชุมชน และส่งเสริมการกระจายอำนาจและหน้าที่รับผิดชอบ ตามแนวทางของรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ ทิศทางของแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙ จะมีความสอดคล้องและต่อยอดกับทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙) ซึ่งมุ่งเน้นการสร้างสมดุลในการพัฒนาในทุกมิติ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างมีคุณภาพ การสร้างความเป็นธรรมในสังคม และการสร้างภูมิคุ้มกันต่อความเสี่ยงในมิติต่างๆ อย่างยั่งยืน

สาระสำคัญของกรอบแนวคิดและทิศทางของแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙ ประกอบด้วย แนวคิด หลักการสำคัญในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สอดคล้องและต่อยอดจากแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔ วิสัยทัศน์ เป้าประสงค์ ตัวชี้วัดหลัก และประเด็นยุทธศาสตร์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

๑. แนวคิด

ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในการสร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

๒. หลักการ

(๑) “การบริหารจัดการเชิงระบบนิเวศ” (Ecosystem Approach) เป็นหลักการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึง**ความสัมพันธ์เชิงระบบหรือองค์รวม (Holistic)** ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อการดำรงอยู่ของระบบนิเวศอย่างยั่งยืน และการตอบสนองต่อความต้องการของมนุษย์ในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ได้แก่ การจัดการลุ่มน้ำอย่างบูรณาการ และการบริหารจัดการลุ่มป่า เป็นต้น

(๒) “การระวังไว้ก่อน” (Precautionary Principle) เป็นหลักการจัดการเชิงรุกที่เน้น**การป้องกันผลกระทบล่วงหน้า** โดยการสร้างระบบภูมิคุ้มกันให้กับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะพื้นที่ที่มีระบบนิเวศที่เปราะบางและพื้นที่เสี่ยง

(๓) “ผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย” (Polluters Pay Principle: PPP) และ “ผู้ได้รับผลประโยชน์เป็นผู้จ่าย” (Beneficiaries Pay Principle: BPP) เป็นหลักการในการนำเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์มาใช้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดย**สร้างแรงจูงใจและภาระรับผิดชอบ**ในการลดการก่อมลพิษ ส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมการฟื้นฟู และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม รวมถึง**สร้างความเป็นธรรม**ให้กับผู้เสียประโยชน์ เพื่อลดความขัดแย้งทางสังคมอันเกิดจากการนำทรัพยากรธรรมชาติไปใช้ประโยชน์ และทำให้เกิดผลลัพธ์ที่ทุกส่วนที่เกี่ยวข้องได้รับประโยชน์ร่วมกัน

(๔) “ความเป็นหุ้นส่วนของรัฐ-เอกชน” (Public-Private Partnership) เป็นหลักการที่ใช้**สร้างการร่วมรับผิดชอบ** และควรนำมาใช้ควบคู่กับหลักการผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย เพื่อส่งเสริมให้ภาคเอกชนเข้ามาลงทุนและมีบทบาทในการจัดการสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

(๕) “ธรรมาภิบาล” (Good Governance) เป็นหลักการที่มุ่งเน้นให้เกิดความยั่งยืนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ **การมีส่วนร่วม**ของทุกภาคส่วน **การกระจายอำนาจ** ที่ยึดหลักการพื้นที่-หน้าที่-การมีส่วนร่วม (Area-Function-Participation: AFP) การบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม **ความโปร่งใส**ในกระบวนการตัดสินใจ **การเปิดเผยข้อมูลสู่สาธารณะ** และการกำหนด**ภาระรับผิดชอบ (Accountability)** ของทุกภาคส่วนอย่างจริงจัง

๓. วิสัยทัศน์

ประเทศไทยมีการพัฒนาอย่างเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ด้วยการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรม สมดุล มีประสิทธิภาพ และมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับประชาชน

๔. เป้าประสงค์

- (๑) ลดความเหลื่อมล้ำของสังคมด้วยการเพิ่มโอกาสการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นธรรม
- (๒) สร้างคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีให้กับประชาชน
- (๓) รักษาความสมบูรณ์ของระบบนิเวศ และอนุรักษ์ พื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน
- (๔) ประเทศไทยมีรูปแบบการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น
- (๕) สร้างสังคมที่มีสำนึกรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม
- (๖) สร้างภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยธรรมชาติ

๕. ประเด็นยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙)

ประกอบด้วย ๖ ประเด็นยุทธศาสตร์ คือ

- ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๑ การเสริมสร้างธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อม
- ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๒ การสร้างคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีให้กับประชาชนในทุกระดับ
- ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๓ การอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน
- ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๔ การปรับฐานการผลิตและการบริโภคให้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม
- ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๕ การพัฒนาคนและสังคมที่มีสำนึกรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม
- ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๖ การสร้างภูมิคุ้มกันต่อความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยธรรมชาติ

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๑ การเสริมสร้างธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อม มุ่งเน้นการส่งเสริมความเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำของสังคม ลดข้อขัดแย้งจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ สร้างโอกาสให้แก่คนยากจนในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน การเยียวยาปัญหาวิกฤตสิ่งแวดล้อม การพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วม การกระจายอำนาจหน้าที่ กระบวนการยุติธรรมสิ่งแวดล้อม การปรับปรุงและการบังคับกฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งพัฒนาฐานข้อมูลการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ได้มาตรฐาน ชัดเจน โปร่งใส และสาธารณชนสามารถใช้ประโยชน์ได้ โดยมีแนวทางสำคัญ

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๒ การสร้างคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีให้กับประชาชนในทุกระดับ ซึ่งจะมุ่งเน้นการป้องกันและลดมลพิษ ณ แหล่งกำเนิด และการกระจายอำนาจในการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการจัดการที่มีประสิทธิภาพ การสร้างคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีให้กับประชาชน โดยเฉพาะในกลุ่มผู้มีรายได้น้อยและชุมชนแออัด การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของแหล่งธรรมชาติและศิลปกรรม โดยมีแนวทางสำคัญ

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๓ การอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ให้ ความสำคัญกับการสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการอนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ และแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่า โดยมีพื้นที่เป้าหมายที่สำคัญ คือ พื้นที่ป่าอนุรักษ์ พื้นที่ป่า สงวนแห่งชาติพื้นที่ต้นน้ำ (ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำที่ ๑ และ ๒) พื้นที่ชายฝั่ง และพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม โดยมีแนวทางสำคัญ

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๔ การปรับฐานการผลิตและการบริโภคให้เป็นมิตรต่อ สิ่งแวดล้อม มุ่งเน้นการกำหนดและส่งเสริมนโยบายที่เอื้อต่อการปรับเปลี่ยนกิจกรรมการผลิตและการ บริโภคให้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การต่อยอดและสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ฐานทรัพยากรธรรมชาติอย่าง สร้างสรรค์และยั่งยืน รวมถึงการเตรียมพร้อมต่อมาตรการการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมที่เชื่อมโยงกับการค้าและการลงทุน โดยมีแนวทางสำคัญ

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๕ การพัฒนาคนและสังคมที่มีสำนึกรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม มุ่งเน้นการสร้างรากฐานให้ประชาชนในสังคมไทยมีวิถีชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมบนพื้นฐานของ ความรู้ที่ถูกต้องในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน พร้อมกับ สร้างความตระหนักในบทบาทตามภารกิจหน้าที่ และเสริมสร้างศักยภาพของทุกภาคส่วนในการร่วมกัน บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศอย่างเหมาะสม โดยมีแนวทางสำคัญ

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๖ การสร้างภูมิคุ้มกันต่อความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพ ภูมิอากาศและภัยธรรมชาติ มุ่งเน้นการสร้างศักยภาพและความพร้อมของทุกภาคส่วนในการรองรับ และปรับตัวต่อผลกระทบจากภัยธรรมชาติและความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ รวมถึง ความร่วมมือในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันและรักษาความมั่นคงในการ พัฒนาประเทศในทุกมิติ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยมีแนวทางสำคัญ